

Herman Eijsackers

Kijken Zuid-Afrikaanse en Nederlandse biologiestudenten anders tegen natuur aan?

Kortgeleden bleek hoe slecht de natuur-kennis bij de hedendaagse jeugd is (Verboom et al., 2004). Ook de algemene publieksmening over natuur is niet diepgravend. Diverse Natuurbalansen geven daarvan geen vertrouwenwekkend beeld: de belangstelling neemt eerder af dan toe.

Is het dan allemaal kommer en kwel?

Hoe zit het bijvoorbeeld met de mening van studenten die welbewust voor biologie gekozen hebben? En zijn er verschillen tussen verschillende groepen studenten (universiteiten, culturen, landen)?

Doordat ik kort na elkaar in Amsterdam en Stellenbosch college moest geven over biodiversiteit en natuur- en milieubeheer, had ik de gelegenheid dit verkennend na te gaan. Ik vroeg de aanwezige studenten daartoe te reageren op drie open vragen: 1. wat is natuur, 2. door welke vijf factoren wordt natuur vooral bedreigd, en 3. welke vijf acties moeten als eerste worden genomen. Niet iedereen vulde het uitgereikte formulier in, deels uit desinteresse en deels uit onmacht, want men kreeg beperkte tijd (10 min.) voor de beantwoording. Bovendien is het zeker in Stellenbosch niet zo gewoon om studenten rechtstreeks naar hun mening te vragen; laat staan dat zij die uit zichzelf moeten geven.

De antwoorden

De respons was niettemin zowel in Amsterdam als Stellenbosch bevredigend (respectievelijk 23 van de 30 studenten, en 47 van de 70-80 aanwezigen), en de antwoorden waren soms zeer uitvoerig. Dit zegt iets over de belangstelling en betrokkenheid, al is de steekproef klein en geven de resultaten eerder een indicatie dan een antwoord (maar hoe groot zijn nu eigenlijk al die 'de-mening-van-het-Nederlands publiek'-enquêtes?). De vraag 'Wat is natuur?' werd door beide groepen vergelijkbaar breed ingevuld. Vrijwel iedereen koos een brede definitie waarin alle organismen betrokken worden. In Stellenbosch was er één wat merkwaardig afwijkend antwoord: 'natuur zijn die soorten die de grote predatoren ondersteunen'. Klaarblijkelijk zit het op grootwild jagen bij één van de studenten in het bloed. Daarnaast werd regelmatig de omgeving expliciet

meegenomen en soms expliciet de abiotische omgeving; in Stellenbosch vaak 'rivieren en rotsen'. Dat laatste is een opvallend verschil met Nederland waar bij de beantwoording de aandacht voor fysisch-geografische kenmerken beperkt is, en los wordt gezien van het natuurbeheer. In Stellenbosch werd ook opvallend vaak aangegeven, dat het om organismen ging die niet door de mens geselecteerd of gekweekt waren.

De vraag over de vijf factoren waardoor de natuur vooral wordt bedreigd, leverde opvallend grote verschillen in reacties (tabel 1). Van de twaalf meest genoemde factoren werden er zeven door beide groepen genoemd, hoewel met soms zeer verschillende scores. De hoge scores van menselijk ingrijpen, vervuiling/industrieën, ontbossing, globale opwarming/klimaatverandering, populatiegroei en jacht/stroperij waren geen verrassing. Verrassend was wel dat water- en bodemverontreiniging en habitatvernietiging hoog scoorden in Stellenbosch, maar nauwelijks of helemaal niet in Amsterdam. In Amsterdam kreeg visserij een hoge score, in

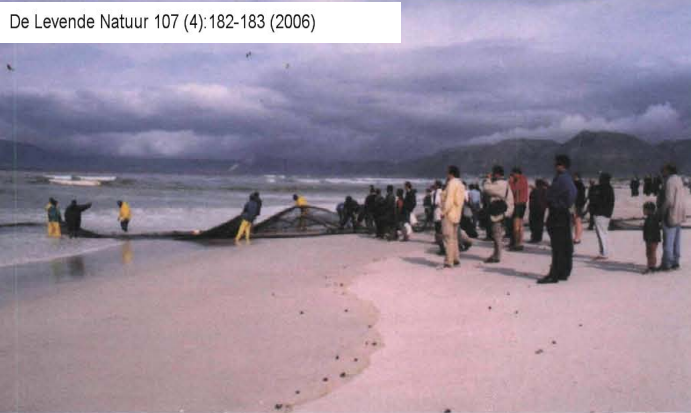
Stellenbosch geheel niet. De verklaring daarvoor ligt voor de hand. In Nederland stond de bodemproblematiek tussen 1980 en 2000 volop in de belangstelling, maar is nu weggezakt. In Stellenbosch daarentegen is milieuverontreiniging een hot topic. Speciaal habitatvernietiging en landgebruik kwamen vaak aan de orde. Kijken we naar de status van het beleid op dit gebied dan is dat nog weinig ontwikkeld. Een Wet op de bodemverontreiniging is er in Zuid-Afrika niet, en bescherming van de bodem wordt in wetteksten alleen in zeer algemene zin gebruikt (Maboeta, pers. med.). De hoge bevolkingsdruk, en het zeer grote aantal (illegale) immigranten uit omringende landen die zich in zogenaamde squattercamps vestigen, maken dat de 'druk' op het landgebruik zeer aanzienlijk is. Wat betreft het andere grote verschil – over de effecten van visserij – zijn de discussies over de (negatieve) effecten op de biodiversiteit in ons land hoog opgelaaid, vooral over schelpdiervisserij en de Waddenzee als natuurgebied. In Zuid-Afrika is nog nauwelijks sprake van problemen met de visserij, met uitzondering van zeer specifieke

Tabel 1. De belangrijkste bedreigingen van de natuur, met tussen haakjes de rangorde op basis van de procentuele bijdrage in de totale score. Opgeteld geven deze procentuele bijdragen de gezamenlijke rangorde.

	Amsterdam	Stellenbosch	Gezamenlijke rangorde
Menselijk ingrijpen*	14 (1)	14 (5/6)	32
Klimaatverandering/global change	13 (2/3)	14 (5/6)	31
Ontbossing	13 (2/3)	14 (5/6)	31
Water- en bodemverontreiniging	1	30 (1/2)	22
Populatiegroei	6 (6/7)	16 (4)	21
Jacht/stroperij	7 (5)	12 (7/8)	20
Habitatvernietiging	0	20 (3)	14
Visserij	6 (6/7)	0	10
Exoten	0	12 (7/8)	8
Verstedelijking	0	8	5
Uitputting grondstoffen	1	7	5

Andere genoemde onderwerpen waren (met tussen haakjes het aantal scores in Amsterdam en Stellenbosch): Afname biodiversiteit (2/4), Ruimtelijke beperkingen (1/3), Armoede (1/3), Landbouw (1/5), Duurzaam leven (1/0), Hergebruik (1/0), Effectiviteit grondstofgebruik (3/2), Verontreiniging oceanen (3/0), Oorlogen (2/0), Koraalriffen (2/0), Natuurrampen (2/0), Analfabetisme (uneducation) (0/2), Afval (0/1), Ignorance (0/2), Barrières (0/1), Overbegrazing (0/2), Vuur (0/1).

*Door twee personen werd vijf maal deze factor ingevuld; als daarvoor gecorrigeerd wordt door het slechts éénmaal te tellen, zakt deze factor naar de subtop.



Door de kleinschaligheid van deze visvangst in Zuid-Afrika is deze niet bedreigend voor de biodiversiteit; voor Nederlandse studenten ligt het denken over m.n. schelpdiervisserij geheel anders (foto: H. Eijsackers).



Zuid-Afrikaanse studenten zien exoten als een grote bedreiging, maar ook in Nederland vergt de bestrijding van ingevoerde (alien) soorten veel energie, zoals hier met Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina* Ehrh.) (foto: Alterra).

soorten als Abalone en kreeft. Dat het aantal gevangen grotere roofvissen (Geelstaart en dergelijke) duidelijk terugloopt, is een signaal, maar wordt blijkbaar nog niet als probleem ervaren.

Daarentegen krijgt het probleem van de exoten in Zuid-Afrika weer veel meer belangstelling dan in ons land. Niet alleen zijn er uitvoerige uitroeiingscampagnes van geïmporteerde soorten, vergelijkbaar met de acties in Nederland rond de Amerikaanse vogelkers, maar er wordt ook zeer succesvol onderzoek naar gedaan. De vestiging en het wetenschappelijke succes van het Centre of Excellence on Invasion Biology bij de universiteit van Stellenbosch is daar een duidelijk voorbeeld van.

Ook in de benodigde acties waren er overeenkomsten en verschillen. 'Global warming' was de topprioriteit van beide groepen. Ook opvoeding, geboortebeperving, bescherming van maagdelijke natuur (parken) en beheer van bedreigde diersoorten werden bij beide groepen genoemd. Verschillen waren er in het Zuid-Afrikaans pleidooi voor betere wetgeving en beleidssteun voor natuur. Dat zegt iets over de huidige wetgeving, zoals al eerder aangegeven. Sommigen in Stellenbosch vroegen om lokale economische incentives. Eén stelde zelfs: 'geef ecologen politieke en economische macht'.

Wat betekenen de reacties

Biologiestudenten in Amsterdam en Stellenbosch hebben een vergelijkbare brede houding en mening over natuur. Beide groepen willen actie wat betreft de wereld-klimaat-problematiek en scoren hoog op sociale

aspecten van natuurbeheer, zoals opvoeding, bewustwording en populatiegroei. Dat laatste geeft de burger moed, want het verschil tussen gelijk hebben en krijgen is precies de sociaal-economische dimensie van het ruimte geven aan natuurbeheer. De antwoorden tonen dat men dat inziet. Daarnaast zijn er specifieke verschillen en meer nationale zaken, zoals de Nederlandse discussie over schelpdiervisserij in de Wadden, de zorg over exoten in Zuid-Afrika en de veel grotere belangstelling voor water- en bodemverontreiniging in Stellenbosch. Beide universiteiten hebben echter een blanke en categorale achtergrond, al zie je op beide plaatsen steeds meer gekleurde studenten. Opvallend was dat een vraag naar de culturele achtergrond van de studenten in Amsterdam slechts één reactie opriep en in Stellenbosch herhaald dat men 'Afrikaner' was en éénmaal dat de invuller van Gabonese afkomst was.

Een belangrijker verschil tussen beide geëncquêteerde groepen is hun achtergrond: in Amsterdam studenten algemene biologie, en in Stellenbosch 3e jaarsstudenten 'soölogie' en 'natuurvorsing en -bewing', dus meer gefocust op dieren en natuurbeheer. Dergelijke verschillen zijn er voor de kenners ook tussen de verschillende biologie-opleidingen aan de Nederlandse universiteiten, waarbij het niet verwonderlijk is dat de op bos en natuur (veldonderzoek) gerichte opleidingen in Groningen, Nijmegen en Wageningen het relatief goed doen qua instroom van studenten. Als we ons blikveld verder verruimen, zullen we ook verschillen tussen diverse Europese landen constateren.

Staat dat een gezamenlijk beleid en gezamenlijke actie in de weg? Zeker niet, maar het wordt nog belangrijker te beseffen dat Europees en internationaal beleid en beheer de neerslag is van verschillende culturen en beleidssystemen. Het Nederlands beleid en de Nederlanders zijn daar niet overmatig gevoelig voor, met soms harde aanvaringen met 'Brussel' als gevolg (denk aan Mestrichtlijn en recente commotie rondom de Kaderrichtlijn Water en de Vogel- en Habitatrichtlijn). Door een beter besef voor die verschillen en daardoor voor het verschil in gewicht dat aan bepaalde problemen gegeven wordt, kan de haalbaarheid van bepaalde politieke en beleidsacties effectiever worden geschat. Door nú een beter beeld te krijgen hoe aankomende onderzoekers en beleidsambtenaren over natuurproblemen denken, zullen deze problemen in de toekomst beter kunnen worden opgelost. Een bredere enquêtering kan daarbij van dienst zijn.

Literatuur

Verboom, J., R. van Kralingen & U. Meier, 2004. Teenagers and biodiversity. World apart? Essay Alterra, Wageningen.

Summary

Do have South African and Netherlands biology students different views on nature?

Lecturing on nature conservancy at Vrije Universiteit Amsterdam and Universiteit Stellenbosch offered the possibility to investigate if biology students in different countries and cultures have different views on nature and nature conservation. The results of a short questionnaire show a similar broad attitude towards nature and nature conservation in both university student groups. They all want action both with respect to global problems (global warming/climate change). But next to that there are also typical national problems like Dutch fisheries discussions and South African eradication of alien species and more attention for water and soil pollution. Moreover, there was a shared interest in more social aspects of nature conservation (education, consciousness, population growth). A major bias is that the answers express the views of well educated, white people; it would be most interesting to question young people of other cultural backgrounds.

Prof.dr. H. Eijsackers
Wageningen Universiteit en Research Centre
Postbus 9101, 6700 HB Wageningen;
Instituut voor Ecologische Wetenschappen
Vrije Universiteit Amsterdam;
Departement voor Soölogie
Universiteit Stellenbosch;
e-mail: Herman.Eijsackers@wur.nl